

PYPEI BURUS JÁNOS

FALUM ÉS ÉN*

(Vallomás az elhagyott bűvő otthoni tájról, az élőről és holtakról)

Harminc éve kenyerem a beszéd. A kötetlen, szabad beszéd. Harminc év, nagy ég, egész történelem! Ez idő alatt terjesztettem a könyvet, a szellemi kenyeret, a szép emberi szót, mely úgy kell mint a falatnyi kenyér.

Beszéltem művelődési otthonokban és művelődési házakban, városokban és eldugott kicsiny falvakban egyaránt. Beszéltem piros abrosszal terített asztal mellől, de beszéltem háziszóttessel fedett mellől is. Felemelt fővel, nyitott lélekkel. Az író-olvasó találkozó sokaságában mindenhol érdeklődő emberekkel találkoztam, több tízzel, több százzal.

Mindenhol beszéltem, csak az Isten házában még sohasem.

És most itt állok - másként nem tehetek. Torkomban görcsöt fog a szó.

Itthon vagyok, Isten szent hajlékában, saját népem előtt. Számomra ez a legnagyobb megmérettetés.

Gondolataimat rögzítettem. Kérem hallgassák meg.

Mottó: *„Ez itt a falu, az én falum,
Innen jöttem és ide térek”.*(Ady Endre)

A nagy magyar költő, Ady Endre Hazamegyek a falumba című versének néhány sorával indítom a lélek mélyéről fakadó vallomásomat:

*„Szigorú szeme meg se rebben,
Falu még nem várt kegyesebben
Városi bujdosóra.*

*Titkos hálót értem szőtte
S hogyha leborulok előtte,
Bűneim elfelejti.*

*Vagyok tékozló és eretnek,
De ott engem szánnak, szeretnek
Engem az én falum vár...”*

Azt nem tudom, nem tudhatom, hogy itt „engem szánnak, szeretnek”, de azt mélyen érzem, hogy „engem az én falum vár”. Itthon vagyok. Újra itthon vagyok - testben és lélekben egyaránt. Itthon vagyok. Hazahívott a hűség. Otthonszagú táj fogad.

Tisztelt ünneplő közönség, falustársaim!

Szemem körül néz, aztán felnevet. Felnevet, mert ragyog az arc, a szem - a lélek tükre. Együtt vagyunk. Ez örömmel tölt el. Ünnepeünk. Kell az ün-

* Elhangzott 1997. augusztus 23-án Pipén, a falu fennállásának 672. évfordulóján, az első falutalálkozón

nep, a felemelő, az erőtadó, a csüggedésben biztató. Kell az ünnep, az ünneplés, mert gyakran lankad a remény, fogytán a türelem, a hit önmagunkban és a magasság Istenében. Kell az ünnep, az arcunkra és a lelkünkbe fényhozó, kell az összetartó, biztató zoltáríró szó: ne csüggedj kicsiny sereg! Oly sok idő után újra egymásra találtunk. Ez egybetart, ideig-óráig összefog bennünket, felemeli szívünket. Ez az együvé tartozás kötés és kötődés az egyre erősödő sodrásban, a gyorsan felejtő jelenben. Ez a mai színes sokadalom azt bizonyítja, hogy - bár szétszórva az országban, a világban - még nem vagyunk egy széttört test, több lélek, hanem egyek vagyunk, eggyé tudunk válni, ha ver a sors keze. A falunk szeretete a közös kapocs, mely összeköt bennünket. Amíg e maréknyi népcsoporthoz, a kitaszított, reménytelenül árva, tovatűnő fészeknyi falunkhoz híven maradunk, addig önmagunkhoz leszünk hűek - ez belső parancs, a lélek parancsa.

Ma nekünk, az egybeseregletteknek szólt az imára hívó harang. Ez a nap *az imádkozás napja*. Mondjunk el magunkban egy-egy imát a mi süllyedő, pusztuló, erősen fogyatkozó, sodródó falunkért.

Ez a nap *az együttlét napja; az öröm napja* a gyermekeit, unokáit hazaváró szülőknek és a hazatalálónak. De ez a nap *a fájdalom napja* is, *a talpig gyász, a talpig nehéz hűség napja* annak, akinek a sorsa a messziről jövő, utcán ácsorgó vándorhoz hasonló, akit senki sem vár, akit édes szóval haza már senki sem hív. Az ilyen „átutazónak” fáj a legjobban a szülőnélküli üres otthon - a megtagadott, a kitagadott.

A félve hazakészülő költő, Ady sorai tódulnak ajkamra:

*„Én Istenem, de szomorú utazás lesz.
Úgy reszketek, félek tőle,
Mintha nem is haza mennék,
Hanem messze idegenbe
Egy szomorú temetőbe...
Már hallom a harangszó hangját,
Anyám.
De jó is itt, e csendes kis tanyán,
Leroskadni...
Már hallom a harangszó hangját...”*

Ez a nap *a kéznyújtás napja*. Fogjuk meg hát egymás kezét. Tamási Áron, a nagy székely író üzenete szól felém: „Én a szántóvetők kezét megcsókoltam és nem lettem megalázott tőle, hanem erős és jó mindenekfelett. Aki közületek velem együtt ezt megcselekszi, megáldja az örömét, megtartja az Isten...”

Legyen ez a nap *a szeretet napja, az egymásra figyelés napja*. „Élni és élni fogok, és mind-mind halni fogok, szeressétek: egymást!” Legalább most, legalább itt. Mert erős a szeretet, mint a halál, kemény mint a sír, lángjai tűznek, lángjai.

Ez a nap *az emlékezés, az emlékeztetés napja* is.

„Oh lassan szállj és hosszan énekelj,/Haldokló hattyúm, szép emlékezet” (Petőfi Sándor)

Körém gyűlnék szelíden a gyermekkor letarolt és megszépült emlékei, elfeledett ifjúságom.

Faluépítő, falualapító jobbágy és zsellér őseinkre gondolok, akik ezelőtt közel 700 éve a Felszegben, a Felszeg árkában éltek kezdetleges, világtól elhúzódozó szerény életüket. Emlékeztetni szeretnék azokra a lelkészekre, kántortanítókra, oskolamesterekre, akik 30-35 évig, életük végéig szolgálatban álltak itt, s azon fáradoztak, hogy a falu népe ne legyen tudatlan, formálatlan, ne érezzék olyan nagyon a földrajzi és művelődési elzárkózottságot, a kitaszított-ságot, a sehova se tartozást. a megvetettséget.

A szélsodorta Régi temetőben nyugvókra is gondolok; akiknek a sírja felett már csak a felröppenő madár s a szél énekel.

A háborúkban, a nagy világégésben elesettek emléke is közöttünk lebeg.

Közelebb jőve a gyorsuló térbe és időbe, az elhunyt rokonokra, a nagyszülőkre gondolok: nagyapámra - az egyik a föld fölé hajolt, a felé „ki rejti, őrzi a jövő életet, szenteltessék meg föld a te neved”, a másik, a krónikaíró, a könyvek fölé - meg is szólták érte. Meleg, szépbeszédű nagyanyámra emlékezem - szavuk selyme szíven simogat. A nemrég elhunyt szüleimre gondolok: a lóimádó, csont-bőrré száradt, meggörnyedt édesapámra, akitől azt tanultam, hogy az élet terhét az összerogyásig cipelni kell. És édesanyámra, ki elszállt búcsú nélkül. Könnyes arcát most is látom, míg rámborul, s áldott kezével simogat meg.

Én mindig érzem őket és emlékezem.

Élők, és élni fogok - egyre gyakrabban keressétek, és járjátok a még élő falu, a szülői otthon felé vezető utat. Nincs fájdalmasabb azt tudni, érezni, hogy már késő, már mindennek vége van.

Falum nevének a számban jó íze van. Bel- és külterületének nevei: Templom, Papilak, Iskola, Tanya, Csillaghegy, Alsószőlő, Hét, Vám, Kenderhét, Malom, Kicsi erdő, Évám, Paphámja, Berekeleje, Tag, Hóg, Dátyem, Gyétyem, Tilalmas erdeje, Hendergác, Kölpény, Kölpény árka, Szent János völgye, Bocartető, Kelemögye, Kútfő, Régi és Újtemető - örök útitársaim.

Amikor a falumra gondolok - Istenem hányszor gondolok -, olyankor „egy-egy halk meleg szépség remeg felém”.

Én nem szégyellem, sohasem szégyelltem az én kedves kis falumat. Vállaltam és vállaltam mindig - még akkor is, ha megaláztak érte, ha megmosolyogták sose hallott, egyedülálló furcsa nevét. Vállalom és magaménak érzem ezt a bűvő otthoni tájat, mert:

„Vannak vidékek, gyönyörű/ tájak ahol a keserű/ számban édessé ízesül / Vannak vidékek legbelül.”(Kányádi Sándor)

Számomra ilyen „legbelül” vidék ez a patak völgy, patakmeder.

Kegyelettel őrzöm a néha furcsa itthoni szavakat - de nekem kedvesek-, azokat az emlékeket, néprajzi tárgyakat, amelyeket innen kaptam.

Közel hétszáz éven át ez a település a senki földje volt, szélreszorult, de most elfeledett is. Itt, akárcsak a Firtos lova hátán, „lehajtott fejjel elaludt a Gondviselés”. Védtelen volt egy életen át. Fáradt, magára hagyott falu lett, az itthonmaradottaknak, az öregeknek „élni, élni már merő kín”. A pusztulás, a gazdátlanság szemet és szívet gyötrő. Olyan hely, ahol „egyre több a fekete kendő, s oly ritka a fehér”. A nagy tettek, a vágyak, az álmok ideje lejárt. Több

mint ötven éve áll, megállt az idő. Itt már csak a hervadás illata fogad. Fájó a csend, a mély hallgatás.

672 év fennállása után veszélyben, végveszélyben van a falunk! Ez a legmélyebb süllyedés. Faluhalál. Eltűnik, ha meg nem szánja a mennyei Isten.

Rekviem ez az írás. Faluimádat, parasztimádat, falusírató is egyben.

Segíteni kellene, segíteni kell a bajlátott szülőhelyet. Mindannyiunknak, idevalósiaknak erkölcsi kötelessége a kapott örökség továbbvitele, éltetése.

Ne jusson arra a sorsra „hova már utat csak romos templom s régi név mutat”. Figyeljünk a költői intésre: „védtelen áll a dombon/maholnap egyesegyedül/ Istené lesz a templom”.(Kányádi Sándor) Vigyázzunk, ne váljék Isten szent hajléka, falunk harmadik, közel 15 éven át nagy nehézségekkel épülő temploma csordanépek barlangjává.

Az én falum elhagyott, a legelhagyottabb minden falvak közt a föld kezekén.

Az én falum az eltört szárnyú madár vergődéséhez hasonlít. Jobb sorsot érdemelne, hisz még itt emberek élnek, nem állatok.

Féltelek, oh be féltelek törékeny kicsiny falum.

Tehetetlen két tenyeremmel hogyan védjelek, védelmezzelek?

Mi lesz veled kicsiny falum?

Merre tartasz kicsiny falum?

Oltalmazd őt, Uramisten!

Vallomásomat, falubúcsúztatómat a Nagy-Homoród menti Zoltán Aladár zeneszerző soraival zárom:

A szülőföld valami nagyon kicsi és mégis végtelen.

A szülőföld mélység és magasság.

A szülőföld örök nosztalgia.

Falutársaim, mind akik vagytok - ifjak és idősek-, „bár a fellegek közt járjatok”, vigyétek magatokkal, őrizzétek lelketekben ezt az örök nosztalgiát - mindaddig, amíg az élet fénye ég.

ESZMÉK - GONDOLATOK

Arisztotelész, midőn az iránt érdeklődtek nála, mi a remény, ezt felelte: „Az éber ember álma.” (Diogenész Laertiosz)

Akinek sok barátja van, s aki mindenkivel bizalmas viszonyban van, az nyilván senkinek sem igazi barátja. (Arisztotelész)

Az egész világ sok jóval, de az ellenkezőjével is tele van, és a nem-jó van többségben. Örök harc folyik tehát itt, s ebben rendkívüli elővigyázatra van szükség. (Platón)

Szégyenletes dolog, hogy nem tudjuk viszonzni a jó tetteket úgy, mint a rosszakat. (Szókratész)

Derék emberek azok, kik önmagukon uralkodni tudnak, s gyarlók, akik nem. (Platón)

Azok élnek a legrosszabb szolgaságban, akik nem tudnak magukon uralkodni. (Xenophón)

Aki a vitában első, az rendszerint az utolsó a békeszerzésben. Akinek iga-za van, gyorsabban kész lezárni az ügyet. (C. H. Spurgeon)

Be szörnyű, hogyha jó a szó, de rossz a tett. (Szophoklész)

A hőlcesség legfőbb tiszte és tanújele, hogy a tettek a szavakkal összecsengjenek. (Seneca)

A szó mélyen érint: tetszés szerint leszünk alakíthatóak, ha lelkünkben megrögződik a gondolat lenyomata. (Seneca)

A semmittevés az embereket gonosztevéésre tanítja. (Columella)

A tétlenség bűneitől a tevékenység szabadít meg. (Seneca)

Nem szégyen dolgozni, de szégyen tétlenül élni. (Hésziodosz)

A munkával elfoglalt lázas tevékenység hatalmas gyönyörűséget lel éppen az elfoglaltságban. (Seneca)

Az állandó munka könnyebbé lesz a megszokás folytán. (Démokritosz)

Élet ünnepnapok nélkül: hosszú út vendégfogadók nélkül. (Démokritosz)

Az emberek nyomorult életét soha nem lehet ostorral és máglyával megjavítani, csak kenyérrel. (Móricz Zsigmond)

Csak az anyát nem unja el soha a férfi, az anya az igazi királynő az életben, mert gyermekének alázatos cselédje. (Móricz Zsigmond)

Eszközök vagyunk a sors kezében. Tűrünk, szenvedünk és dolgozunk míg végleg el nem kopunk. Az az egy mégis megnyugtató, hogy fáklyavivők voltunk. Mi tanárok mutattuk az utat az ifjúságnak. Öregségünkre elvégzett munkánk az egyetlen jutalmunk. Ez sem baj, csak a fáklya égjen és lobogjon négyszázados iskolánkban. (Szentmártoni Kálmán)